

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0825U002709

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 04-07-2025

Статус: Захищена

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Запорожан Дмитро Віталійович

2. Dmytro Zaporozhan

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-9428-9786

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 025

Назва наукової спеціальності: Музичне мистецтво

Галузь / галузі знань: культура і мистецтво

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Освітньо-наукова програма підготовки доктора філософії за спеціальністю 025 - Музичне мистецтво

Дата захисту: 29-08-2025

Спеціальність за освітою: Музичне мистецтво

Місце роботи здобувача:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 10054

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет мистецтв імені І.П. Котляревського

Код за ЄДРПОУ: 02214350

Місцезнаходження: площа Конституції 11/13, Харків, Харківський р-н., 61003, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство культури України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет мистецтв імені І.П. Котляревського

Код за ЄДРПОУ: 02214350

Місцезнаходження: площа Конституції 11/13, Харків, Харківський р-н., 61003, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство культури України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 18.41

Тема дисертації:

1. Актуалізація мистецтва контратенора в музичному виконавстві сучасності
2. Actualization of the Art of the Countertenor in Contemporary Musical Performance

Реферат:

1. Дисертаційне дослідження присвячено одному з актуальних феноменів сучасного музичного виконавства – мистецтву контратенора. У контексті зростаючого міжнародного інтересу до практики історично інформованого виконавства (Historically Informed Performance) ця вокальна традиція переживає інтенсивне відродження. Мета дослідження – з'ясувати шляхи актуалізації мистецтва контратенора як феномена європейської традиції на новітньому етапі його розвитку. Відповідно до зазначеної мети поставлено наступні завдання: – систематизувати наукові джерела, присвячені добі бароко та мистецтву контратенорів як його складовій; – виявити загальні засади поетики музичного бароко, зокрема у вокальних жанрах; – проаналізувати типовий жанрово-стилістичний комплекс вокальної музики бароко в аспекті виконавської специфіки; – узагальнити класичні та новітні праці, присвячені історично інформованому виконавству (Historically Informed Performance); – створити творчі портрети провідних контратенорів молодшої генерації на

основі вивчення їх дискографії, висвітливши життєтворчість та еволюцію виконавського стилю; - проаналізувати сучасний український досвід втілення історично інформованого виконавства на прикладі постановки опери Г. Перселла «Король Артур: у пошуках героя» в Національній філармонії України (Київ, 2024). Об'єкт дослідження – вокальне мистецтво Західної Європи; предмет – мистецтво контратенора як феномен актуального виконавства XX-XXI століть. Матеріал дослідження становлять теоретичні та практичні джерела, зокрема музикознавчі праці, нотні видання, аудіо- та відеозаписи виступів контратенорів, а також власний виконавський досвід автора дослідження. Серед яких нотний текст опери Г.Ф. Генделя «Агріппіна» (клавір, видавництво Bärenreiter-Verlag, 2015), опери А. Вівальді «Юстін» (клавір, видавництво Ricordi), опери Г. Перселла «Король Артур або Британський герой» (клавір, видавництво The Early Music Company, 1995); - аудіо та відеозаписи видатних контратенорів: Альфреда Деллера (архівні записи творів Г. Перселла різних років, Harmonia Mundi, 1979); Андреаса Шолля (зокрема, аудіозаписи починаючи з 1994 року (кантати Й.С. Баха BWV 180, 49 & 115) до 2023 року (альбом *Invocazione Mariane*), відеозаписи концерту творів Г.Ф. Генделя, 1999 р., кантати *Stabat Mater* Марко Розано, 2008 р.); партія Нерона з відеозапис опери Г. Ф. Генделя «Агріппіна» (2004, режисер Фредерік Фісбах) у виконанні Ф.Жарускі; - дискографія Ф. Жарускі (від запису опери А. Скарлатті *Sedecia, re di Gerusalemme*, 2001 р. до запису ораторії Й.А. Хасце *Serpentes ignei in deserto*, 2024 р.) та Я.Й. Орлінського (від альбому *Anima Sacra*, 2018 р. до запису ораторії Й.А. Хасце *Serpentes ignei in deserto*, 2024 р.); - відеозапис прем'єри опери Г. Перселла «Король Артур: у пошуках героя» в Національній філармонії України (2024 р.). Ці матеріали висвітлюють еволюцію вокальної техніки й репертуару контратенорів та сприяють глибшому розумінню специфіки їхнього мистецтва в контексті сучасної музичної культури. Наукова новизна отриманих результатів. В українському музикознавстві вперше: - здійснено системне дослідження мистецтва контратенора як феномену сучасного вокального виконавства; - на ґрунті узагальнення наукових джерел реконструйовано основні етапи відродження контратенора в контексті глобального руху НІР другої половини ХХ століття; - простежено взаємозв'язок активної діяльності нових генерацій контратенорів ХХ – ХХІ століть з ревіталізацією вокальної музики бароко (церковної та світської); - з'ясовано розширення жанрово-стильових меж репертуару контратенорів за рахунок сучасної композиторської творчості та аранжувань; - проаналізовано семантичні амплуа контратенора в різних жанрово-стильових площинах: від героїко-драматичних персонажів бароко до символічних та екзотичних образів у музиці ХХ – ХХІ століть; - створено творчі портрети видатних представників європейської когорти контратенорів – Ф. Жарускі, Я.Й. Орлінського; - введено до наукового обігу нові фактологічні матеріали, присвячені творчості українських контратенорів (В. Сліпака, Ю. Міненко, Р. Меліша, С. Цеми), зокрема перших реалізацій контратенорового тембру у вітчизняному оперному просторі (опера «Алкід» Д. Бортнянського, Львів, 2021; опера «Король Артур: у пошуках героя» Г. Перселла, Київ, 2024). Отримала подальший розвиток концепція типології персоналій різних генерацій контратенорів, як уособлення традиції спадкоємності в західноєвропейській культурі. Уточнено відомості щодо співацького мистецтва контратенора як «історико-стильової емблеми» доби бароко та його ревіталізації в наш час.

2. This dissertation research is devoted to one of the current phenomena of contemporary musical performance – the art of the countertenor. In the context of growing international interest in the practice of Historically Informed Performance (HIP), this vocal tradition is experiencing an intense revival. Aim of the research: to determine the ways of actualizing the art of the countertenor as a phenomenon of the European tradition at the current stage of its development. Research tasks: In accordance with this aim, the following tasks were set: □ to systematize scholarly sources devoted to the Baroque era and the art of countertenors as its component; □ to identify the general principles of the poetics of Baroque music, particularly in vocal genres; □ to analyze the typical genre and stylistic complex of Baroque vocal music from the perspective of performance specifics; □ to summarize classical and modern works dedicated to Historically Informed Performance (HIP); □ to create artistic profiles (“creative portraits”) of leading young-generation countertenors based on a study of their discography, highlighting their life and the evolution of their performing style; □ to analyze contemporary Ukrainian experience in implementing Historically Informed Performance, using the example of the production of H. Purcell’s opera “King Arthur: In Search of a Hero” at the National Philharmonic of Ukraine (Kyiv, 2024). The object of the study is

Western European vocal art; the subject is the art of the countertenor as a phenomenon of performance in the 20th–21st centuries. The material of the study includes theoretical and practical sources – musicological works, musical scores, audio and video recordings of countertenor performances – as well as the author’s own performing experience. Among these sources: musical scores: “Agrippina” by G.F. Handel (piano-vocal score, Bärenreiter-Verlag, 2015); “Giustino” by A. Vivaldi (piano-vocal score, Ricordi); “King Arthur, or The British Worthy” by H. Purcell (piano-vocal score, The Early Music Company, 1995); □ audio and video recordings of outstanding countertenors: Alfred Deller (archival recordings of works by H. Purcell from various years, Harmonia Mundi, 1979); Andreas Scholl (including audio recordings from 1994 – J. S. Bach’s cantatas BWV 180, 49 & 115 – up to 2023, “Invocazione Mariane” album; video recordings of a concert of Handel’s works, 1999; Marco Rosano’s “Stabat Mater” cantata, 2008); the role of Nero in the video recording of G. F. Handel’s opera “Agrippina” (2004, director Frédéric Fisbach) performed by Philippe Jaroussky; □ the discography of Philippe Jaroussky (from the recording of A. Scarlatti’s opera “Sedecia, re di Gerusalemme” in 2001 to the recording of J. A. Hasse’s oratorio “Serpentes ignei in deserto” in 2024) and of Jakub Józef Orliński (from the album “Anima Sacra” in 2018 to the recording of J. A. Hasse’s oratorio “Serpentes ignei in deserto” in 2024); □ a video recording of the premiere of H. Purcell’s opera “King Arthur: In Search of a Hero” at the National Philharmonic of Ukraine (2024). Scientific novelty of the results: In Ukrainian musicology, for the first time: □ a systematic study of the art of the countertenor as a phenomenon of contemporary vocal performance has been carried out; □ based on a synthesis of scholarly sources, the main stages of the countertenor’s revival in the context of the global HIP movement in the second half of the 20th century have been reconstructed; □ the relationship between the vigorous activity of new generations of countertenors in the 20th–21st centuries and the revitalization of Baroque vocal music (sacred and secular) has been traced; □ the expansion of the genre and stylistic boundaries of the countertenor repertoire through contemporary compositions and arrangements has been determined; □ the semantic roles of the countertenor in various genre-stylistic domains have been analyzed – from heroic-dramatic characters of the Baroque era to symbolic and exotic images in 20th–21st -century music; □ “creative portraits” of outstanding representatives of the European cohort of countertenors – Philippe Jaroussky and Jakub Józef Orliński – have been created; □ new factual material on the work of Ukrainian countertenors (V. Slipak, Yu. Minenko, R. Melish, S. Tsema) has been introduced into scholarly discourse, including the first instances of employing the countertenor timbre in the national opera space (D. Bortnyansky’s opera “Alcides”, Lviv, 2021; H. Purcell’s opera “King Arthur: In Search of a Hero”, Kyiv, 2024). Additionally, the concept of a typology of countertenor performers across generations – as an embodiment of the tradition of continuity in Western European culture – has been further developed. Information regarding the singing art of the countertenor as a “historicalstylistic emblem” of the Baroque era and its revitalization in modern times has also been clarified.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- Запорожан, Д.В. (2024). Творчість Якуба Йозефа Орлінського у дзеркалі сучасних тенденцій мистецтва контратенорів. Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти, 71, 107-121.
- Запорожан, Д. В. (2024). Філіп Жарускі як homo interpretatus (на прикладі образу Нерона з опери «Агріппіна» Г.Ф. Генделя). Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти, 72, 22 – 37.

- Serhaniuk, L., Shapovalova, L., Nikolaievska Y., Melnyk, S., Zaporozhan, D. (2024). Poetics of Musical Baroque: Aesthetics, Performing, Traditions, Interpretation. Yegah Müzikoloji Dergisi, 7(4). 574–600.

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПВ:

Впровадження результатів дисертації: Впроваджено

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Шаповалова Людмила Володимирівна
2. Liudmyla Shapovalova

Кваліфікація: д.мист., професор, 17.00.03

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-9407-7337

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет мистецтв імені І.П. Котляревського

Код за ЄДРПОУ: 02214350

Місцезнаходження: площа Конституції 11/13, Харків, Харківський р-н., 61003, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство культури України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Гіголаєва-Юрченко Вікторія Олександрівна
2. Viktoriya Gigolayeva-Yurchenko

Кваліфікація: к.мист., 17.00.03

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-8137-487X

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківська державна академія культури

Код за ЄДРПОУ: 30036001

Місцезнаходження: Бурсацький узвіз, 4, Харків, Харківський р-н., 61057, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство культури України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Артем'єва Віра Борисівна

2. Vira Artemieva

Кваліфікація: к. мист., доцент, 17.00.03

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-7576-3609

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Національна музична академія України імені П. І. Чайковського

Код за ЄДРПОУ: 02214188

Місцезнаходження: вул. Архітектора Городецького 1-3/11, Київ, 01001, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство культури та інформаційної політики України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Романюк Ірина Анатоліївна

2. Iryna Romaniuk

Кваліфікація: к. мист., доц., 17.00.03

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-7900-5960

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет мистецтв імені І.П. Котляревського

Код за ЄДРПОУ: 02214350

Місцезнаходження: площа Конституції 11/13, Харків, Харківський р-н., 61003, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство культури України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Белік-Золотарьова Наталія Андріївна

2. Nataliya Byelik-Zolotaryova

Кваліфікація: к. мист., професор, 17.00.03

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-3670-4037

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет мистецтв імені І.П. Котляревського

Код за ЄДРПОУ: 02214350

Місцезнаходження: площа Конституції 11/13, Харків, Харківський р-н., 61003, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство культури України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Драч Ірина Степанівна

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Драч Ірина Степанівна

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Поліна Кордовська

Реєстратор

УкрІНТЕІ

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Тетяна Анатоліївна